

הקוטם בקנים ובגפנים: יכול לקטום מן הפקק [קשר] ⁽⁹⁾ שבענף ולמעלה.

ובשאר כל האילנות הרי זה קוטם:

מן אובר [פריו] של אילן, כלומר: מהענפים הרכים והדקים, ולא מן חודו של אילן, אסור לו לקטום מענפים גדולים וגסים. ⁽¹⁰⁾

ורק מן הענף החדש שעדיין אינו עושה פירות, ולא מן הענף הישן שהוא עושה פירות.

ורק ממקום שאינו רואה את החמה, ולא א-ב ממקום שהוא רואה את החמה, כי הוא עיקר

אמר רב פפא: אם שאריה משארי [עשויה השדה ערוגות ערוגות] ודאי לאדם הוא מוכן.

ואם לא שאריה משארי [אין השדה עשויה ערוגות ערוגות], מן הסתם לבהמה הוא עומד.

ד. וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית:

פירשו רבי תנחום ורבי בריים משום זקן אחד:

הקוטם בעץ הזית: משאיר מן הענף כביצה סמוך לגזע.

וה"משנה למלך" [מלוה ולוה פרק כא], וביאר את הטעם בזה, כיון שדין התורה ודאי והתקנה היא ספק, אמרינן: "אין ספק מוציא מידי ודאי". והוסיף, שהיה מקום לומר, שאין אומרים כן אלא במקום שהספק הוא איך היתה התקנה, אבל כאן שהספק אינו איך היה התקנה, אלא שהספק הוא אם עשבים אלו הם העשבים שעליהם תיקן יהושע, בכי האי גוונא אין שייך "אין ספק מוציא מידי ודאי"; אלא, דמכל מקום עדיין יש לומר, כיון דסוף סוף ודאי אסור לו ללקוט, וההיתר מצד התקנה הוא ספק, אמרינן גם כן: "אין ספק מוציא מידי ודאי". [ויש להעיר, שאם גדר תקנת יהושע הוא מדין "הפקר בית דין הפקר", וכאשר מצינו לשון רש"י גבי מהלכין בצידי הדרכים, אם כן לכאורה יש לנו לומר: "המוציא מחבירו עליו הראיה", ואינו דומה לחצר השותפין].

9. בכל שנה ושנה מוסיף פקק, "שיטה מקובצת".

10. נתבאר על פי פירושו הראשון של רש"י;

אפשר שידוע הוא אם לזרע אם לזירין, ולכן לא שואלת הגמרא על זה: "מנא ידעינן".

ב. מלשון רש"י שכתב: "ומנא ידעינן אם זרעה לאדם, דשרי ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע", משמע, שאם אינו יודע אסור לו ללקוט; והקשה ב"קובץ שעורים" אות צ, ממה שמצינו ב"חזקת הבתים" דף נו ב גבי שותף הבא להעמיד בהמות בחצר השותפין, שיש שותפים המקפידים על זה ויש שאינם מקפידים, ומבואר שם בגמרא ש"ספק ממון לקולא", ומותר לו להעמיד, [ראה שם ברשב"ם שמפרש כן את דברי הגמרא], ואם כן, הכא נמי, היות ויש ספק אם הוא בכלל תקנת יהושע ומותר לו ללקוט, נאמר: ספק ממון לקולא" ויהיה מותר! ? [וראה היטב ב"שערי ישר" שער ה פרק א, ד"ה ומהא דכתב, שנתקשה בדברי הרשב"ם למה יהיה ספק גזל שונה משאר האיסורים, שבספק שלהם הולכים לחומרא, וראה מה שכתב שם].

ותירץ, דאפשר לומר שכאן שאני, היות וההיתר אינו מן הדין אלא מתקנת יהושע, הרי אמרינן שמספק אוקמוה אדינא, וכמו שהביא שם מדברי ה"מגיד משנה" [גזילה פרק ד],